

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2017

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 80

Memorandamo ona, o na le maqephe a 27.

TATAISO YA HO TSHWAYA:

- Ha mohlahlobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele (**Mohlahlobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa**).
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwanyane le e le nngwe ya dipotso tse telele.
- Ha mohlahlobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka memorandamo.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo. Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.
- **Potso tse telele:**
 - Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswa e behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlahlobuwa o se a ntse a iphile ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlahlobuwa a se ngotseng o nto sekaseka sena le batshwayi ba ka sehloohong. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e SEHLOMATHISONG sa A le e SEHLOMATHISONG sa B ho lekanyetsa moqoqo wa mohlahlobuwa.**
- **Dipotso tse kgutshwane:**
 - Haeba mohlahlobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a-bulwa le di-a-kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
 - Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA. Lebaka/tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.
 - Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.

SEHLOMATHISO SA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: THOTHOKISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 10]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE	5–6	4	3	2	0–1
Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/temeng.	-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa; di tshhehetswa ho tswa thothokisong. -Kutlwisiso ke e babatsehang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanelo. -O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang. -O hlahisitse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang. -O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang. -O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshhehetsa sehlooho. -Tse ding tsa dintlha tse hlahisitsweng ho tshhehetsa sehlooho di ntle. -Tse ding tsa dintlha di tshheheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang. -Ho batla ho se dintlha tse hlahisitsweng ho tshhehetsa sehlooho. -Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang.	-Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang. -Dintlha tse tshhehetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong. -Mohlahlobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO	4	3	2	1	0–1
Sebopeliso, nehelano le tlhophiso ya mehopollo. Tshhebediso ya puo, sehalo le setaele tse sebedisitsweng	-Sebopeliso se hlahisitse ka tsela e momahaneng. -Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng. -Tshhebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala. -O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala.	-Sebopeliso ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang, -Tlhahiso ya mehopollo ke e utlwisisehang. -Tshhebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse.	-O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeliso. -Tlhahiso ya mehopollo e a haella, ha e hlalohanyehang, mme ha e na momahano. -Diphoso tsa tshhebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehalo le setaele ha se tse loketseng.	-Sebopeliso se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopollo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Sehalo le setaele ha se tse loketseng.	-Moqoqo o bopehile ka tsela e fokolang. -Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshhebediso ya puo le setaele se fosahetseng.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1****'KE LLA LE WENA' – MT Lekitlane****TATAISO HO BATSHWAYI:**

Bala nehelano ya mohlalobuwa e lokelang ho hlaliswa sebopelong sa moqoqo – ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o be le kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.

Motshwayi a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona: *Dikahare le Sebopelo le Tshebediso ya puo.*

Dikahare

- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba, kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka a itshetlehileng thothokisong.
- Dikahare di hlalitse ka tsela e momahaneng, mme motshwayi a tadime dintlha tse tla hlaliswa nehelanong ya mohlalobuwa.
- Ela hloko hore dintlha tsa mohlalobuwa di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona.

Sebopelo le Tshebediso ya Puo

- Nehelano ya mohlalobuwa e be ka tsela ya moqoqo.
- Puo, setaele le sehalo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang**Selelekela**

Thothokiso ena ke sonete kaha e na le melathothokiso e 14. Sethothokisi se bua le mme wa sona ka kgodiso e mpe eo a neng a mo hodisa ka yona. Se hodisitswe se teteswa se sa kgalemelwe, mme kajeno se hloleha ho ikemela.

Makgabane a bothothokisi

Meleng ya thothokiso re fumana dibetsa tse latelang tsa bothothokisi:

- **Sejura**
 - Bohlokwa ba sejura sena ke ho toboketsa moelelo wa seo ho buuwang ka sona e leng hore motswadi wa sethothokisi o hlolehile ho se kgalema le ho se ruta hore lefatsheng ho phela tse marapo a thata.
 - Molathothokisong wa 1 ho toboketswa kamoo ngwana enwa a neng a ratwa kateng;
 - Molathothokisong wa 3 ho hatellwa hore ngwana o ne a lla ha bohloko;
 - Molathothokisong wa 6 ho hatellwa mokgwa oo mmae a neng a tswa a halefile kateng ha a utlwa selo sa ngwana wa hae mme a ilo mo lwanela dithakeng tsa hae.
 - Molathothokisong wa 9 ho toboketswa kamoo mmae a neng a qabana le batho kateng bitsong la ngwana enwa wa hae,
 - Molathothokisong wa 11 ho toboketswa ntlha ya hore ngwana enwa o ne a sa kgalengwe hohang.
- **Serehello/tshwantshiso**
 - Molathothokisong wa 2 ho sebedisitswe serehello/tshwantshiso ho hlakisa kamoo ngwana enwa a neng a ratwa kateng.

- **Papiso/Tshwantshanyo**
 - Molathothokisong wa 3 ho sebedisitse papiso/tshwantshanyo (sa mmokotsane) ka sepheo sa ho hlakisa sello se bohloko seo ngwana enwa a neng a se lla.
- **Tlohelo**
 - Molathothokisong wa 3 ho sebedisitse tlohelo. Sethothokisi se siile lentswe '**sello**' ho hatella hore motho ya llang o lla sello se sehlo kapa sa phohomela sepheo e le ho fokotsa palo ya mantswe molathothokisong. Tlohelo e boetse e potlakisa morethetho wa molathothokiso.
- **Kgonyetso**
 - Melathothokisong ya 4 le 9 ho sebedisitse kgonyetso ho fa mantswe a honyeditsweng (thaka le bitsong) sefutho seo a neng a ka se hloka ha a ngotswe a feletse. Kgonyetso ena e boela e notla bolelele ba melathothokiso eo.
- **Pheteletso.**
 - Bohlokwa ba pheteletso e hlahellang molathothokisong wa 8 ke ho hatella kamoo mmae a neng a bua mantswe a bohloko kateng ho bao a neng a nahana hore ba hlekefetsa ngwana wa hae.
 - Molathothokisong wa 13 ho hatellwa kamoo ngwana enwa a neng a fokola kateng a sa kgone le ho ikemela ha e se e le monna ya bapiswang le banna ba bang.
 - Molathothokisong wa 14 ho hatellwa kamoo a hlolehang kateng kaha o hlolwa le ke mathatanyana a sa reng letho.
- **Phetapheto ya moelelo**

Melathothokisong e latelang ho sebedisitse phetapheto ya moelelo ka sepheo sa ho hatella le ho matlafatsa seo sethothokisi se buang ka sona

 - Molathothokisong wa 1 ho sebedisitse mantswe ana '**mpowane le thatohatsi**'
 - Molathothokisong wa 3 ho sebedisitse mantswe '**sa mmokotsane le phohomela**'
 - Molathothokisong wa 6 ho sebedisitse '**o bipetsane, o hemesela**'
 - Molathothokisong wa 9 ho sebedisitse '**ho qabana le batho le ho fapana**'
 - Molathothokisong wa 11 ho sebedisitse mantswe ana '**ka se e latswe, ka se e tsebe**'

Molaetsa

Molaetsa wa thothokiso ke ho kgalema batswadi ba ratang bana ba bona ho feta tekano hoo ba beng ba ba emele ha ba entse diphoso le ha ba lwanne le dithaka tsa bona. Bana ba mofuta ona ba hola ba hloka boikemelo bophelong ha ba bapiswa le ba hotseng e le bopetswamajweng.

Qetelo

Sello sa motho ya ileng a bokotswa boseyeng ba hae se a ikutlwahatsa thothokisong ena mme se totobatsa kamoo lerato le senyekgenyekge la batswadi le ka senyang bophelo ba ya ratwang kateng.

POTSO YA 2**Exoda – JG Mocoancweng**

- 2.1 Lekgotsi le moleng wa 1/Pele-a-pele Afrika ✓ (1)
- 2.2 Ke lehokela – ka lentswe lena 'Egepeta'
Phetapheto ya mantswa e tshekaletseng./Neheletsano/Hlaahlela ✓
• E fana ka moelelo wa hore ba tlohe lefatsheng la tshotleho. ✓ (2)
- 2.3 Tshwantshanyo e molathothokisong wa 11. ✓
Maafrika a bapiswa le bana ba Baiseraele ba neng ba tloha kgolehong. . ✓ (2)
- 2.4 Karaburetso e hlahella ka tsela ya hore Maafrika/Maafrika Borwa a iphumana
a le ka bobeng moo ba hlokang kganya ya thuto. ✓
• E matlafatsa molaetsa wa hore Maafrika a pheme ho se rutehe. ✓ (2)
- 2.5 Sehalo se phahameng. ✓ (1)
- 2.6 Bahlekefetsi ba ne ba leka ho thibela Maafrika, ao e neng e le makgoba a
bona ho tswa tlasa kगतello ya bona mme ba ne ba bile ba nyefola ka hore
Maafrika a ke ke a lekana le bona le kgale. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 3**O WA KA, KE WA HAO – KPD Maphalla**

- 3.1 Molathothokiso wa 3. E matlafatsa moelelo wa hore lerato leo a neng a e na
le lona le ne le kgaphatseha. ✓✓ (2)
- 3.2 E sebedisitswe ka sepheo sa ho hatella mantswa hore a sale e duma ka
hloohong ya mmadi. ✓ (1)
- 3.3 Le tlisa tsitsipano mmeleng wa motho. /Ho tshoha le tshabo. ✓ (1)
- 3.4 • Ho lekalekanya moelelo wa mantswa a hlahellang pele le kamora sejura
seo e leng tseketseke le semaumau ka sepheo sa:
• ho kgina morethetho.
• ho fokotsa bolelele ba molathothokiso.
• ho tlisa kगतello ya mantswa ana tseketseke le semaumau.
• ho qatsohisa mantswa ana – tseketseke le semaumau. ✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 3.5 Ke 'hakwe' ✓
• Ho fokotsa bolelele ba molathothokiso. ✓
• Ho ngotla palo ya dinoko tsa lentswe leo.
• Ho potlakisa morethetho wa molathothokiso.
• Ho fana ka sefutho ho lentswe 'hakwe'.
[Tshwaya bohlokwa bo le bong feela] (2)
- 3.6 Molaetsa wa thothokiso ena ke ho bontsha batho hore motho ha a o rata a ka
ema le wena mathateng ohle a bophelo. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 4**Bala mahlohonolo – KPD Maphalla**

- 4.1 E sebedisitswe ka sepheo sa ho matlafatsa moelelo wa hore dithapa le dithohako ha di ahe motho. ✓ (1)
- 4.2 Sethothokisi se bolela hore le batho ba sa itlhokomeleng ba ka thabela ditsietsi tsa hao. ✓✓ (2)
- 4.3 Ke hore motho a bone kamoo a hlohonolofaditsweng kateng, mme a se ke a tshwara e mong ka pelo hobane ha a tlo ba le phomolo moyeng. ✓✓
- [Ha mohlalobuwa a boletse ka ho ananela tlhohonolofatso feela kapa ka ho hloka lefufa feela a abelwa matshwao a 2] (2)
- 4.4 Molathothokiso wa 19/Ha o a peretlisa a hola haholo. ✓ (1)
- 4.5 Ke ho hatella molaetsa wa hore batho ba bale mahlohonolo, molaetsa oo o dule o duma kelellong tsa mmadi. ✓✓ (2)
- 4.6 Sethothokisi se re re bale mahlohonolo re lebohe se seng le se seng. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 5**Mantaha hoseng – PM Ramathe**

- 5.1 E matlafatsa moelelo wa hore diketsahalo tsa mafelong a beke di ba le tshusumetso e itseng bophelong ba motho ka letsatsi la Mantaha. ✓ (1)
- 5.2 Pheteletso. ✓ Sepheo ke ho hlakisa hore motho eo ho buuwang ka yena, mmele wa hae o kgathetse. ✓ (2)
- 5.3 Sehlo se fatshe. ✓ Batho ba tsoha ba kgathetse ka Mantaha, meya e le fatshe dihlooho di le boima. ✓ (2)
- 5.4 Ke maikutlo a ho itshola. ✓ (1)
- 5.5 Ke ho kgotsa le ho makalla bana ba sekolo ba hlolehang ho tsoha ho ya sekolong ka Mantaha. ✓✓ (2)
- 5.6 Molaetsa ke wa ho pepesa diketsahalo tse fosahetseng tse etswang ke batho ba hlokileng boikarabelo mafelong a beke. ✓✓ (2)
- [10]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng.	-Karabelo e hlahisitswe ka tsela e babatsehang: 14–15. -Karabelo e hlahisitswe ka bokgabane: 12–13. -Sehlooho se manollotswe ka botebo -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshhehswang ho tswa sengolweng -O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya sengolwa.	-O bontsha kutlwisiso, mme o manollotse sehlooho ka bokgoni -O hlahisitse karabelo e batlang e anela -Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang, empa ha se tsohle tse tiisitweng kamoo ho lokelang. -Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.	-Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotsweng ka botlalo. -Tse ding tsa dintlha di tshhehetsa sehlooho. -Dintlha tse ding di tshheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.	-Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo. -Ke dintlha tse fokolang feela tse tshhehetsang sehlooho. -O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho. -O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa.	-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho.. -Boiteko bo fokolang ba ho araba potso. -Dintlha ha se tse kgodisang. -Mohlalobuwa ha a utlwisise hantle mofuta ona wa sengolwa.
MATSHWAO A 15					
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Sebopeliso, tlhophiso ya mehopolole nehelano e nang le neeletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitweng temeng.	-Sebopeliso se momohaneng -Selelekela le qetelo di a babatseha -Dintlha di utullotsweng hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala.	-Sebopeliso ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang -Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitswe ka tsela e momohaneng. -Dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang. -Puo, sehalo le setaele boholo di nepahetse.	-O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeliso. -Tlhalohanyo le momahano di teng leha di kgera. -Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehalo le setaele tsona di batla di loketse. -Tlhalohanyo ya mehopolole a haella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano -Popo ya diratswana e batla e nepahetse.	-Sebopeliso se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopolole ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse. -Sehalo le setaele ha di a lokela mosebetsi -Popo ya diratswana e fosahetse.	-Kgaello ya ho rala sebopeliso ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolole. -Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo. -Popo ya diratswana e fosahetse.
MATSHWAO A 10					
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Tshebediso ya Puo	10	STP =
Matshwao ohle	25	

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng, motshwayi a mo abele matshwao a dikahare le tshebediso ya puo ya kgato ya pele feela.

POTSO YA 6: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**Lekunutu le utullotsweng ke Tsietsi****ELA HLOKO: Hona empa e le tataiso feela!****Selelekela**

Diketso tsa baphetwa dingolweng di rotetsa kgohlano le ho feta. Le sengolweng sena re elellwa kamoo ketso ya Tsietsi ya ho utulla lekunutu la hore Kotsi le Mmamasolomane ha se batswadi ba hae ba madi, e hlohleletsang le ho ntshetsa pele kgohlano kateng paleng ena.

Kamoo Tsietsi a ileng a utulla lekunutu kateng

- Tsietsi o ile a hloka hallwa ke batswadi ba hae le bana babo kotsing ya koloi.
- O ile a hodiswa ke malomae Kotsi le Mmamasolomane ba ileng ba fetola lebitso le fane ya hae boseyeng ba hae nakong eo ba neng ba mo kolobetsa ka yona.
- Malomae le mohatsae Mmamasolomane ba ile ba sotla Tsietsi.
- Tsietsi o ile a elellwa hore ha se ngwana wa lelapa leo, a qala ho ipotsa dipotso mme a nka mehato e ileng ya lebisa ntlheng ya hore a be a iphumane hore yena ke mang.
- Metswalle ya hae e ile ya mo thusa ho fumana dikarabo tse mabapi le batswadi ba hae.
- Ba ile ba botsa nkgono Mantsoteng eo a ileng a ba bolella hore ba botse lebitla.
- Ba ile ba botsa Monnamoholo Kgwiti ya ileng a se ke a ba fa karabo e otlohileng.
- Tsietsi o ile a botsa malomae Kotsi ya ileng a mo halefela.
- Ka thuso ya nkgono Mantsoteng o ile a ya lebitleng le leholo le Sekgutlong moo a ileng a utulla nnete ka batswadi ba hae.

Kamoo kgohlano e ntsheditsweng pele kateng ke diketso tsa Tsietsi

- Dikarabo tseo a di fumaneng lebitleng le Sekgutlong di entse hore Tsietsi a lelere feela thoteng moo a ileng a qetella a thaothilwe ke leboho la sesole.
- O ile a thoba moo sesoleng mme a ya ha malomae moo a ileng a fihla a baka morusu.
- O ile a sebetsa ha Ramatlotlo mme kamora nako a kgutlela ha malomae a ilo batla mafa a hae ao batswadi ba hae ba mo sietseng ona.
- O ile a thunya malomae seropeng mme yena a thunngwa ke mapolesa sephakeng. O ile a nkelwa bookelong moo a neng a lebetse ka thata ke mapolesa.
- Taba ya hore Tsietsi a utolle lekunutu la hore batswadi ba hae ke bomang, e ile ya mo tlatsa moya wa ntwala le wa boiphetetso mme a qetella a fetohile selalome.

Phethelo: Maikutlo a mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae moo a dumellanang kapa a hananang le mohopolo o reng ho utullwa ha lekunutu ke hona ho roteleditseng kgohlano paleng ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 7: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla

- 7.1 Tsietsi o ne a tswa lata thepa ya lebenkele la Ramatlotlo.✓ (1)
- 7.2 Tsietsi o ne a se a belaetse hore banna bao e ka nna ya ba ha se mapolesa a nnete.✓ (1)
- 7.3 Tsietsi o ne a tla tseba ka batswadi ba hae mmoho le bana babo le moo ba feletseng teng.✓✓ (2)
- 7.4 Tomatso ke ya hore moruti Moshebi o ne a ratana le Mmamasolomane mme a etsa moritaoke ka hore o mo iseditse thapelo.
Tsietsi e leng yena ya neng a hlile a hloka thapelo e le ka nnete, o ne a sa dumellwe ho ya ka moo thapelo e tshwarelwang ka teng.
Ditlamorao tsa thapelo eo, di ile tsa hlahisa ngwana ya bitswang ka hore ke Ditaba.✓✓ (2)
- 7.5 Tsietsi o ile a kwetlisetswa ho sebedisa sethunya.
 - Sena se mo susumeleditse hore a be sebete.
 - Sena se mo entse hore a be kgopo a tlale moya wa boiphetetso.
 - Sena se entse hore a be bohlae mme a be le maqiti a ho ikemela.✓✓ (2)
- 7.6 Tsietsi o ile a hopola ha a ne a ratana le Mohanuwa athe Mohanuwa o ntse a mo ja direthe ka ho ratana le Makgaola.✓✓ (2)
- 7.7 Moruti Moshebi ke mophetwa ya sa tshepahaleng.✓ O ne a e na le dikamano tsa lerato le Mmamasolomane eo e neng e le mohatsa Kotsi.✓ (2)
- 7.8 Tsietsi o ile a hana ditaba tsa hore ba kgutlelane le Mohanuwa.✓ (1)
- 7.9 A re tjobela ketsahalong ya ha Tsietsi le Tseleng ba hlaselwa ke lemulwana la Mohanuwa morung, moo Tseleng a ileng a bolaelwa teng.✓✓ (2)
- 7.10 Ha e a amoheleha. Ho bua leshano ha ho a nepahala ebile ho ka kenya motho tsietsing.
- Kapa**
- E amohelehile maemong ana kaha e ne e le tsela feela ya ho ikgakanya ba sa batle ho tshwarwa.✓✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 7.11 Tsipane o ile a thusa Tsietsi maanong a hae a boiphetetso.
 - Nakong eo Tsipane a neng a hoeletsa hore a kgone ho sitisa boMohanuwa ha a ne a batla ho thunya Tsietsi.
 - Nakong eo ba neng ba tshwere lepolesa.
 - Nakong eo a neng a bolaya Mohanuwa le Tjhaile Sekolokoto.✓✓**[Tshwaya e le nngwe feela]** (2)

- 7.12
- Tsietsi o ne a etsa mesebetsi yohle ya lapeng ha bana ba Mmamasolomane bona ba ne ba sa etse letho.
 - Bana ba Mmamasolomane ba ne ba tjhakiswa ha dikolo di kwetswe ha Tsietsi yena ho thwe a lebele motse.
 - Bana ba Mmamasolomane ba ile ba iswa sekolong ka nako ha Tsietsi yena a ile a ya kamora nako. ✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (1)
- 7.13 Tsietsi o ile a fehelwa, a phefomohela hodimo mme ha fifala ka mahlong ho yena. ✓✓ (2)
- 7.14 Mohanuwa o ne a lebelletse hore Tsietsi o tla dumellana le yena, empa Tsietsi o ile a hanana le yena ka ho mmolella hore le yena ha a mo hloke. ✓✓ (2)
- 7.15 Ba ha Kotsi ba ile ba thaba kgetlo la pele ha a ne a tshwarwa empa maikutlo a setjhaba ha a hlakiswa. Ba neng ba le moketeng wa phahamiso ya Mosele ba ile ba thaba. ✓ (1)
- [25]**

POTSO YA 8: *DIEPOLLO* – T Seema

Lekunutu le utollotsweng ke Diepollo.

ELA HLOKO: Hona empa e le tataiso feela!

Selelekela

Diketso tsa baphetwa dingolweng tse fapaneng di ka rotetsa kgohlano le ho feta. Le sengolweng sena re elellwa kamoo ketso ya Diepollo ya ho utulla lekunutu la hore o ntse a rerwa ho nyadiswa Mothofeela, e hlohleletsang le ho ntshetsa pele kgohlano kateng paleng ena.

Kamoo Diepollo a ileng a utulla lekunutu kateng

- Diepollo o ile utulla lekunutu la hore malomae Theko o rerile ho mo nyadisa Mothofeela hobane a ne a re ntata Diepollo ha a phetha hlooho ha ane a nyala Mmadiepollo.
- O ile a utulla hape le lekunutu la hore malomae Theko o mo nkile ho batswadi ba hae a ba a utulla hore hahabo hantlentle ke Mahlwenyeng.
- O ile a balehela ha moruti moo a ileng a utulla lekunutu la hore Mothofeela o moo ha moruti ho tlo mo shobedisa bosiueng boo.

Kamoo kgohlano e ntsheditsweng pele kateng.

- Hang ha Diepollo a utlwela ka tsa tjhobediso ya hae, o ile a baleha mme a iphumana a se a dula le nkgono Motsokapere.
- O ile a tloha ha nkgono Motsokapere a kena letsholong la ho batlana le batswadi ba hae ka baka la ho tshwarwa ha nkgono a le lesakeng la Moeketsane a sa apare letho.
- Ka thuso ya Mmamolete o ile a kgona ho utulla moo batswadi ba hae ba neng ba dula teng.

Phethelo

Ha Diepollo a se a utullotse lekunutu la hore yena o tla nyadiswa Mothofeela, o ile a ameha bophelong ba hae kaofela, a fetoha moleleri. O ile a phela le ho sebetsa Mangaung mme a qetella a le Pitoria, moo a neng a dula le ba bohadi ba hae.

Maikutlo a mohlahlobuwa

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae moo a dumellanang kapa a hanana le mohopolo o reng ho utullwa ha lekunutu ke hona ho roteleditseng kgohlano paleng ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]**POTSO YA 9: DIEPOLLO – T Seema**

- 9.1 Diepollo o ile a bona nkgono Motsokapere a tshwerwe kgotla ka lebaka la boloi. ✓ (1)
- 9.2 O ile a tshoswa ke taba ya hore o siile nkgono kgotla feela o se a mmona a le ka tlong mme le lentswe la nkgono le ne le sa tlwaeleha. ✓ (1)
- 9.3 Mantswe a nkgono Motsokapere a re tjobela ketsahalang eo ho yona Mmapelepele a neng a etsa lonya, a hana ha rangwane Leemisa a ruta Diepollo ka tjehelete ya dikgomo tsa ntatae Diepollo. Dikenkeng o ne a iketsa motswalle wa Diepollo athe o mo kwetletse lerumo ka kobong. ✓✓ (2)
- 9.4 Habuasono ho ne ho ena le ngaka e neng e tshepilwe haholo, e neng e bolella motho ditaba tsa hae jwalo ka ha di le jwalo, mme batho ba ile ba e reha lebitso la Buasono. ✓✓ (2)
- 9.5 Ke lona le mo thusitseng ho fumana tlhahisoleseding ka ba habo kaha le ne le na le mangolo le leqhetswana la koranta ka hara lona yaba o qetella a fihlile habo Mahlwenyeng. ✓ (1)
- 9.6 Maikutlo a Diepollo ke a ho ferekana le ho halefa. ✓ A ne a bakwa ke hore mmae o ile a mo siya a sa le monyane a se ke a itshwenya ka ho ya mo lata le ho mo tsebisa bana babo. ✓ (2)
- 9.7 Diepollo o ile a sibolla hore motho eo nkgono a buang ka yena e ka ba mmae le hore ho na le bana babo ba phelang moo ha Rammolotsi. ✓✓ (2)
- 9.8 Baoki ba batho ba batsho ba ne ba sa dumellwe ho tshwara bakudi ba makgowa. ✓ (1)
- 9.9 E ne e le lekomonisi mme a le kgahlanong le mmuso wa kgethollo. ✓✓ (2)
- 9.10 Ke mophetwa ya lokileng. ✓ (1)
- 9.11 Ho entse hore Diepollo a iphumane a hahlaula a ntse a mmatla. Ho entse hore mapolesa a dule a ntse a henahenana le Diepollo kaha a ne a batla Zeblon ✓✓ (2)

- 9.12 Ha a nepahala hobane dikgomo tseo rangwane Leemisa a lokelang ho di rekisa ho kenya Diepollo sekolo ka tsona ke tsa ntata Diepollo. ✓✓ (2)
- 9.13 Ke e ratile kaha ke kgahlilwe ke matsapa a entsweng ke ntate Kgaketla a ho ngola ditaba tsa ntata Diepollo fatshe a be a boloke le koranta eo ditaba tsena di ngotsweng ho yona. Ka mora dilemo tse ngata Diepollo o ile a tseba ba leloko la hae. ✓✓ (2)
- 9.14 Di itshetlehile hodima ho hloka botshepehi. ✓ Diepollo o ne a phetela Dikengkeng diphiri tsa hae mme Dikengkeng a di phetela mohlankana wa hae Moses ya neng a di fetisetsa sepoleseng. ✓ (2)
- 9.15 Diepollo o ile kopana le Dikengkeng a le tseleng e yang ha Rammolotsi moo a ileng a bolella Dikengkeng morero wa leeto la hae yaba Dikengkeng o tsebisa mohlankana wa hae Moses ya ileng a tsebisa mapolesa yaba a tla ho tla tshwara Diepollo. (2)

[25]**POTSO YA 10: MME – NP Maake****Kgohlano ya ka hare ho Dikeledi Selelekela**

Diketso tsa baphetwa dingolweng tse fapaneng di ka rotetsa kgohlano le ho feta. Le sengolweng sena, re e lellwa kamoo diketsahalo le pherekano e bileng teng pele Dikeledi a nyalwa, di ileng tsa hlohleletsa le ho ntshetsa pele **kgohlano** kateng paleng ena.

Kamoo Dikeledi a ileng a lemoha pherekano eo kateng

- Dikeledi o ne a ratana le Tsekiso eo a ileng a mo lahla sa mooko wa pere.
- Dikeledi o ile a thodisa Thollo sepatjhe. Thollo o ile a dula a se a etela ha Rakgadi kamehla.
- Rakgadi o ile a fumana lengolo le tswang Matatiele le bolelang hore Dikeledi o tlo kopuwa. Dikeledi o ile a ferekana kaha o ne a se a kgaohane le Tsekiso.
- Dikeledi o ile a nahana hore o nyalwa ke Tsekiso kamora ho utlwa a mo dumedisa ebile a ne a se na mohlankana e mong ntle le Tsekiso.
- O ile a bolella motswalle wa hae Mpuse hore o nyalwa ke Tsekiso. Mpuse o ile a tlatsatlatsa taba ya ho nyalwa ha Dikeledi sekolong.
- Tsekiso ha a utlwela taba eo o ile a kgohlopa Dikeledi hampe ka mantswa. Sena se ile sa etsa hore a ipotse hore hantlentle o nyalwa ke mang.
- Dikeledi ha a fihla hae o ile a utlwela hore ha a nyalwe ke Tsekiso empa o nyalwa ke Thollo. Sena se etsa hore a ferekane haholo hoo Rakgadi a ileng a ba a sisinya hore ebang a batla ho hlanohela taba ya ho nyalwa, a ka etsa jwalo.
- Kamora ho sibolla hore o nyalwa ke mang, o ile a ba le ditoro tse mpe haholo tse neng di duba moya wa hae.
- Letsatsi pele ho letsatsi la lenyalo la hae, Dikeledi o ile a etsa qeto ya ho thoba lapeng hoo qetellong a ileng a lahlwa ke sethotsela se ileng sa mo isa mabitleng.

Kamoo pherekano ena e ammeng bophelo ba Dikeledi kateng

- O ile a ferekana hampe mme a iphumana a se a robotse lebitleng.
- Kamora moo o ile a qetella a se a nyetswe ke Thollo.
- Dikeledi o ile a qetella a se a tlohetse sekolo leha a ne a le bohlale jwalo.

Phethelo

- Ha Dikeledi a se a utullotse lekunutu la hore yena o nyalwa ke Thollo, o ile a ameha bophelong ba hae kaofela.
- ile a tlohela dithuto tsa hae, ya e ba mme wa lelapa.
- Ditabatabelo tsa hae tsohle di ile tsa folotsa a iphumana a se a rokela batho, e se e se mme ya phahameng jwalo ka ha a ne a atisa ho ipona ka leihlo la moya monahanong wa hae.

Maikutlo a mohlalobuwa

Mona mohlalobuwa o tla ntsha maikutlo a hae moo a dumellanang kapa a hanana le mohopolo o reng ho utullwa ha lekunutu ke hona ho roteleditseng kgohlano paleng ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]**POTSO YA 11: MME – NP Maake**

- 11.1 Mpuse ke motswalle wa Dikeledi./
Ke baithutimmoho ✓ (1)
- 11.2 Ke ho tseba hore Tsekiso o mo lahlile empa jwale ke enwa o se a kopuwa.
Ke ho tseba hore ha a eso ka a eba le mohlankana e mong ntle le Tsekiso.
O ne a sa tsebe hore eo e kileng ya eba mohlankana wa hae o ne a etswa kae ✓✓ (2)
- 11.3 Ke ditaba tsa hore o ne a tlo kopuwa ke ba habo Tsekiso. ✓✓ (2)
- 11.4 Ka sepheo sa hore ba ne ba hlompha batho ba baholo mme ba ne ba sa rate ha matijhere a ka tseba ka ditaba tsena tsa bona tsa lebonyo ✓✓ (2)
- 11.5 Diseko o ile a buella Mmateboho ho Bafokeng mme a bontsha kamoo Bafokeng ba neng ba tlile motseng ona ka moya o dikaqa mme sena se ne se se sa lebellwa kaha Diseko o ne a sa ratisise Mmateboho. ✓✓ (2)
- 11.6 Ke kgohlano ya ka ntle. Dikamano pakeng tsa Dikeledi le Tsekiso di ile tsa mpefala hoo Tsekiso a neng a se a sa buise Dikeledi.
Ke ya ka hare. ✓ Dikeledi o ile a ba a hloleha ho tsepamisa maikutlo dithutong tsa hae. ✓ (2)
- 11.7
- Rakgadi o ne a lokile. O hodisitse Dikeledi hantle jwalo ka ha eka ke ngwana wa hae.
 - O ne a tshepahala. O ile a boloka tjelete ya Thollo e neng e thotswe ke Dikeledi ho fihlela a e neha monga yona.
 - O lerato. ✓ O ile a etsetsa Dikeledi lenyalo le letle mme a tela tjeletana eo a neng a e behile bakeng sa ho etsa mokete wa lenyalo. ✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 11.8 Tshkamelo e iponahatsa moo rangwane a reng basadi ba Kgauteng ha ba a loka, ba jesitse banna ba bona phehla feela a sa kgotse taba ena ya hore Thollo o siile mosadi lapeng empa o se a nyetse e mong Kgauteng mona. ✓✓ (2)

- 11.9 Bobedi ba tshwana ka boikgantsho le ho shebela batho ba sa rutehang fatshe. ✓ (1)
- 11.10 Di re tjebela pele lefung la Mme. ✓ (1)
- 11.11 E etsa ke be motlotlo hobane o bontsha botho, ka ho hlokomela motho ya hlokang thuso. ✓✓ (2)
- 11.12 Diseko e ne e le mophetwa ya tjitja. ✓ Pele Mme a fihla Diseko o ne a sa rate batho empa ha Mme a se a fihlile Diseko o ile a fetoha, a rata batho. ✓ (2)
- 11.13
- Le re thusa ho utlwisisa hore ho tlile jwang hore Dikeledi a nyalwe ke Thollo Mofokeng.
 - Le thusitse ho bontsha hore Dikeledi o hlolehile ho phethahatsa tabatabelo ya hae ya ho ba ngaka ya meno ka tsela e jwang.
 - Le thusitse ho bontsha hore ho tlile jwang hore Mme a patelwe ha Mmateboho. ✓✓ (2)
- 11.14
- Tomatso e hlahiswa ke hore Mme e ne e le mofumahadi wa Thollo wa matswathaka, le hoja Thollo yena a ne a sa tsebe hore ke mosadi wa hae eo.
 - Bafokeng le Thollo ba ne ba tseka hore ke ka lebaka la eng a patetswe moo leha ho ne ho nepahetse kaha Mme e ne e le mohatsa Thollo wa matswathaka, eo e leng ngwetsi ya Bafokeng. ✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela]

(2)
[25]

POTSO YA 12: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke

Selelekela

Diketso tsa baphetwa dingolweng tse fapaneng di ka rotetsa kgohlano le ho feta. Le sengolweng sena re eellwa kamoo diketso tsa Tutudu sekolong sa Sedibeng di ileng tsa hlohleletsa le ho ntshetsa pele kgohlano kateng paleng ena.

Diketso tsa Tutudu

- Tutudu o ile a laela moifo o botsang dipotso tsa boiketo ba mosebetsi hore o eme o shebe mofero o ka ntle jareteng ya sekolo.
- O ile phamola tshepe ho moletsatshepe a e letsa haholo letsatsing la hae la pele feela la ho fihla sekolong sa Sedibeng hoo baahi ba Thabure ba ile ba ipotsa hore ho etsahalang sekolong seo.
- O otlolla mela ya mofolong hore o otlolehe letsatsi la pele feela ha dikolo di bulwa.
- O phamolela pina hodimo hona mofolong moo.
- Tutudu o ile a ema pashasha jwalo ka lesole ha a ne a tsebiswa mofolong.
- Tutudu o ile a ruta letsatsi la pele feela sekolong le ho fa baithuti mosebetsi.
- O ile a laela baithuti ho hlwekisa le ho phutha dipampiri le matlakala ka diphaposing.
- O ile a fa baithuti dibuka letsatsi la pele feela dikolo di butswa leha Tselapedi a ne a sa dumellane le yena.
- O ile a bapadisa baithuti bolo letsatsing la pele hoo batswadi ba ileng ba nahana hore o sotla ka bana ba bona.

Kamoo diketso tsa Tutudu di hlohlleditseng kgohlano kateng

- Basebetsimmoho ba Tutudu ba ile ba bona Tutudu a ba hobositse ka ho letsa tshepe ka nako le ka ho ba kwalla heke mmoho le bana ba sekolo.
- Taba ya Tutudu ya ho ruta letsatsi la pele e ile ya halefisa mesuwe le baithuti ba Sedibeng kaha ba ne ba sa tlwaela ho ruta/rutwa letsatsing la pele dikolo di butswa.
- Tselapedi ha a ka a kgotsofatswa ke Tutudu ha a ne a kopela baithuti dibuka letsatsing la pele la ho bulwa ha dikolo.
- Basebetsimmoho ba Tutudu ba ile ba re Tutudu o sotla baithuti ka ho ba mathisa letsheare lohle.
- Basebetsimmoho le Tutudu ba ile ba kgobohelwa ka baka la diketso tsena tsa hae mme ba kenya baithuti le batswadi moya wa hore ba tebele Tutudu sekolong.

Phethelo

- Diketso tsa Tutudu di entse hore basebetsimmoho ba hae ba kenye baithuti le batswadi moya hore a lelekwe sekolong. Ka thuso ya Ntefeleng le Dikgapane o ile a kgona ho hlola dira tsa hae.

Maikutlo a mohlalobuwa

Mona mohlalobuwa o tla ntsha maikutlo a hae moo a dumellanang kapa a hananang le mohopolo o reng diketso tsa Tutudu ke tsona tse roteleditseng kgohlano paleng ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]**POTSO YA 13: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke**

- 13.1 E ne e le matitjhere a matjha/ a fihlang sekolong seo.
O ne a ba tsebisa bana ba sekolo ✓ (1)
- 13.2 Titjhere Selosenqakile Tutudu hobane diketsahalo di kgahlanong le yena/
kgohlano yohle e tsepamisitswe ho yena. ✓✓ (2)
- 13.3 Tshkamelo e iponahaditse ha moifo wa dipotso o qobella mosuwehloho
Tselapedi hore a kgethe letswalla la Thabure, e seng molata o kang Tutudu
leha Tutudu e ne e le yena ya ipabotseng ho ba feta kaofela ha a ne a araba
dipotso. ✓✓ (2)
- 13.4 E re bolella hore mohatsa malome wa Tutudu o ile a mo reha lebitso leo e le
ha a bontsha hore o qakehile mme ha ho moo a ka isang ngwana enwa teng
kamora ho hlokahala ha mma Tutudu. ✓✓ (2)
- 13.5 Ka mora ho hlahella le ho emella pejana ho matitjhere a mang Tutudu o ile a
nka mehato e mmedi hape a ba a fihla a ema phashasha tshepe e ntse e le
letsohong la hae ha e mong a ile a nka mehato e mmalwa feela ho tla
pele. ✓✓ (2)

- 13.6
- Tutudu o pelo e ntle – Leha Thebe a ne a rerile ho mo etsa hampe, yena o ile a thusa thebe ho lefella batho ba neng ba tshwerwe ka baka la Thebe ka ho ya kopa thuso ho rakgwebo wa motseng.
 - O na le moya wa tshwarelo – O ile a tshwarela Thebe ya neng a batla ho mo senyetsa bophelo.
 - O sebete – O ile a ya sekolong leha a ne a eleditswe hore a se ke a ya tsatsing leo kaha bana ba sekolo ba ne ba batla hlooho ya hae.
 - O bohlae – O tsebile ho ikgakanya nakong eo setjhaba se neng se mo futuhetse.
 - O na le tayo – o kgonne ho etsa hore bana ba sekolo ba bapale bolo ba be ba tsebe ho hlwekisa diphaposing tsa bona.
 - O na le matshwao a boetapele – O kgonne ho lokisa tsohle tse neng di sa tsamaye ka tsela sekolong sa Sedibeng.
 - E ne e le pudumo ya seemanosi – Ha a ikopanye le basebetsimmoho ba bang le yena.
 - O ne a le makgethe, a ithata – Diaparo tsa hae le moo a dulang ho ne ho hlwekile ho kenyeletsa le phaposi eo a rutelang ho yona.
 - O ne a e na le boitshwaro – O kgonne ho hlola moleko oo Ntefeleng a neng a batla ho mo kenya ho wona wa hore a robale le yena.
 - O ne a e na le tumelo ya Sekresete – O ne a tshepile thapelo ka nako tsohle ha a ne a iphumana a le mathateng.
 - O ne a e na le boitshepo (e seng ho ikgantsha) ✓ – o kgonne ho bontsha moifo o botsang dipotso bohlaswa bo neng bo le sekolong. ✓

[Tshwaya e le nngwe feela]

(2)

- 13.7
- Maikutlo ana a senolela babadi hore Ntefeleng ke ngwana ya se nang boitshwaro bo botle hantle. Ha se boitshwaro bo amoheleng hore ngwana wa sekolo a lelekisane le titjhere ka tsa marato.
 - Ha a hodiswa hantle – O kgona ho phetela mmae ka ditaba tsa masawana mme mmae a mo mamele. ✓✓

(Tshwaya e le nngwe feela mme maikutlo a bahlahlobuwa a elwe hloko)

(2)

- 13.8
- O laela moifo o botsang dipotso hore o eme o shebe ka ntle o bone lehola le kupeditseng sekolo seo a neng a kopa mosebetsi ho sona.
 - Ha a emele ho tsebiswa semmuso feela o itsebisa moifo le pele o mo amohela.
 - O bua mantswe a seng monate ho moifo o botsang dipotso.
 - O bolella mosuwelhoo hore yena o batla ho fana ka dibuka letsatsi la pele feela dikolo di butswa kaha letsatsi la hosane le na le tsa lona.
 - Ha a dule le matitjhere a mang ka phaposing ya matitjhere.
 - Ha a ye Letsheng moo matitjhere a Sedibeng a neng a fella teng ho ya nwa letsina.
 - Ha a rekele bana ba sekolo majwala jwalo ka boThebe. ✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela]

(2)

- 13.9 Ke Thebe.✓ Thebe ke yena ya ntseng a okaoketsa batho hore ba be kgahlanong le Tutudu kaha o ne a le kgahlanong le diphetoho tseo Tutudu a di tlisitseng sekolong sa Sedibeng.✓ (2)
- 13.10 Seabo sa Dimama pading ena ke ho thusa batho ba morerong wa ho tebela Tutudu sekolong.✓✓ (2)
- 13.11 Diketsahalo tsa padi di ile tsa fetoha nakong eo bahlasedi ba Tutudu ba neng ba fumana a le siyo ha hae mme sepolesa se fihla se tshwara ba bang ba bona ba neng ba senyetsa Tutudu.✓✓ (2)
- 13.12 Ke ikutlwa ke swabiswa ke ketso eo ya hae ya ho bontsha bohlaswa boo bo neng bo le ka ntle. Mokgwa oo a ileng a bua le bona ka wona o ne o sa amohelehe.
Ke ikutlwa ke thabela ketso eo ya Tutudu✓ hobane sekolo se tla fumana motho wa sebele ya tsebang ho se hlokomela. ✓ (2)
- (Maikutlo a bahlahlobuwa a elwe hloko)
[Tshwaya e le nngwe feela]
- 13.13 • Ke ne ke tla kopa tshireletso sepoleseng.
• Ke ne ke tla tloha motseng oo ke ilo sebetsa nngwe.✓✓ (2)
[25]
- (Maikutlo a bahlahlobuwa a elwe hloko)
[Tshwaya e le nngwe feela]

POTSO YA 14: KE QATI E A LOMISANWA**Bonatla le masene****Selelekela**

Bonatla ke bo bong ba makgabane a thoholetswang hara setjhaba. Bo ka rarolla pharela e batlang batho bao e leng dinatla feela. Sena se ka iponahatsa ka ho sebedisa matla a kekelo esita le a dikgoka moo a hlokehang teng. Tshomong ya 'Pepetuku le Ramano' hammoho le dithokong tsa 'Ntwa ya Barolong' bonatla bo a hlahella.

Pepetuku le Ramano

- Morui e mong o ne a rome Tshwene Gauteng ho ya mmatlela moriana wa ho phekola hlooho, sefuba le mangole.
- Tshwene e ile ya lahla tekete ya terene mme ya bontsha bonatla bo boholo ka ho lwana le bahlahlobi ba ditekete ha ba ne ba e batla tekete.
- Ka lebaka la bonatla ba Tshwene, bahlahlobi ba ile ba bitsa balebedi hore ba tlo ba thusa ho fekisa Tshwene.
- Tshwene e ile ya lwana ya kgumamela empa ya qetella e hlotswe kaha ba ile ba e hula ka mohatla ya wela fatshe, ba e thunya.
- Monga Tshwene o bontshitse masene ka ho kadima Tshwene borikgwe le katiba hore e kgone ho ikgakanya jwalo ka motho.
- Tshwene le yona e bile masene ka ho ikgakanya jwalo ka motho.
- Ramano le yena o bontshitse masene a hae ka ho rwesa dinku diborele tse tala hore di bone eka ke jwang bo botala mme tsa kgona ho phonyoha tlaleng.

Ntwa ya Barolong

- Mophetwa wa thoko, ya bitswang Thoane, o ile a rera ho hlasela Barolong.
- Barolong e ne e le dinatla ntweng. Ho ne ho hlokeha hore molaodi wa mabotho a tlang ho hlasela Barolong a be le bonatla ba dikgoka le ho sebedisa kelello.
- Thoane o ile a sebedisa masene ka ho hlasela Barolong nakong eo ba neng ba boloditse bale. Nakong ena o ne a tseba hore ha ho boloditswe ho a ilwa, ba ke ke ba kgona ho lwana.
- A phelekanyetsa dinatla tsa Barolong ka ho sebedisa masene a hore a ba hlasele kapele jwalo ka lehoduotswana.
- Barolong ba ile ba imelwa ke ntwana, yaba Bakhatla ba a ba hlola.

Phethelo

Mookotaba wa bonatla o hlahella dingolweng ka bobedi. Ke senatla feela se neng se ka dumela ho rongwa hole jwalo ka ha Tshwene a ile a dumela. Dikotsi tsa ho ya sebakeng se hole di emelwa ke dinatla feela, kaha batho ba bang ba be ba tlohele le mesebetsi ha o ba supa hore ba yo sebetse hole.

Bakhatla ba bontshitse masene ka ho sebedisa kelello le dikgoka ho fekisa morabe o neng o le bohale ntweng. Ba kgetha ho hlasela ka nako eo ba tsebang hore ba itse ka yona, mme ba ba nka lekgarakgara.

[25]**POTSO YA 15: KE QATI E A LOMISANWA**

- 15.1 Ba ana kwena. ✓ (1)
- 15.2 Ke Bakoena ba ha Monaheng. ✓ (1)
- 15.3 Melathokong ena ya 1, 2 le 3 e bontsha tokodiso ya baholo ba Bakoena ka tlhahlamano ya bona. ✓✓ (2)
- 15.4 Seroki se bolela hore Kwena e ile ya nyamela ka metsing ya nto sesa ya tsamaya. ✓✓ (2)
- 15.5 Ke hobane Tsholo o hanne ho nka setulo sa borena. ✓✓ (2)
- 15.6 Ke kgefutsohare/sejura. ✓ Ke ho kgina morethetho wa molathoko. Ho lekalekanya moelelo wa ho sunya nko faatshe le wa ya kgaola ya ya. Ke tlohele ya lentswe 'kwena' e tsamayang e nyamela ka metsing ✓ (2)
- 15.7 Molathoko wa 14/O Iwanne jwalo ka tlou ya Makgola. ✓ (1)
- 15.8 Ke ho ba mona/lefufa. ✓ (1)
- 15.9 Ke ntja, ✓ e ile ya tsebisa setjhaba ka se entsweng ke metswalle ya Senannapo mme metswalle eo e ile ya bolawa. ✓ (2)
- 15.10
- Ke qalo e reng: Ba re e ne e le ...
 - Phethelo e reng: Yaba ke tshomo ka mathetho. ✓ (1)

(Tshwaya e le nngwe feela)

- 15.11 Seabo sa lehlaso lena ke ho phetapheta le ho toboketsa hore Senannapo o bolauwe.
Le phatlalatsa se etsahetseng ka Senannapo.✓✓ (2)
- 15.12 Senannapo ke mophetwa ya sephara/sepapetlwa/ntlhanngwe ya sa fetoheng.✓ Lehlakore la hae le hlahellang ke le le leng feela, la botle.✓ (2)
- 15.13 Metswalle ya Senannapo e mmolaile e nahana hore lekunutu la bona ha ho ya tla le tseba, athe ntja e bone tsohle mme ya di phatlalatsa.✓✓ (2)
- 15.14 Ya ka ntle. ✓ Metswalle ya Senannapo e a mo lwantsha.✓ (2)
- 15.15 Ha se ntho e ntle hore batho ba bolaye ba bang leha ba ka ba fosetsana hakae.
Ha se ntho e ntle hore batho ba honohele ba bang.✓✓ (2)
- [25]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 16: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****'Bohloko ba ka' – RH Moeketsi****Ho hloka botshepehi.****Selelekela**

Ho hloka botshepehi ke taba e sa kgahliseng setjhabeng, mme ho ka arola metswalle le ho qhala malapa. Ho bonahala mookotaba wa ho hloka botshepehi e le tshiya tshwantshisong ena. Dintlha tse amanang le mookotaba wa ho hloka botshepehi di hlahella ka ho otloloha terameng ena.

Ho hloka botshepehi ha Teboho

- Teboho o ile a imisa Dineo empa a mo nyahlatsa kamora hore Dineo a itshihlolle, a re ngwana ha se wa hae.
- Ketso ena ya Teboho ya ho hloka botshepehi e entse hore Dineo a hule ka falese ho hodisa ngwana wa hae kaha a ne a se na batswadi.
- Thabo o ile a ya ho motswalle wa hae, Teboho, ho ilo mo kgalemella ketso ena ya hae ya ho hloka botshepehi ho Dineo empa eo a ngangella mme seo ebile karohano ya bona.
- Ho hloka botshepehi ha Teboho ho entse hore Dineo a ilo dula habo Thabo mme ba qetella ba nyalane le yena.

Ho hloka botshepehi ha Puleng

- Puleng o ile a nyahlatsa Thabo, a ratana le Jimmy ya nyetseng.
- Ketso ena ya Puleng ya ho hloka botshepehi e ile ya etsa hore Thabo a utlwe bohloko haholo.
- Ho hloka botshepehi ha Puleng ho ile ha etsa hore bophelo ba hae bo nke mothinya oo a neng a sa o lebella wa hore Jimmy a mo kwenehele kaha a ne a na le mosadi.
- Puleng o setse a ikwahlaya, a lakatsa eka a ka kgutlela ho Thabo ya neng a se a phela le Dineo elwa wa ho nyahlatswa ke Teboho.

Phethelo

Ho hloka botshepehi ha Teboho ho Dineo ho entse hore a lahlehelwe ke kgarebe ya sebele. Ka lehlakoreng le leng ho hloka botshepehi ha Puleng ho Thabo ho bile le ditlamorao tse bosula tsa hore a hloke mosebetsi le lenyalo. Thabo o ile a fumana mosadi wa sebele e leng Dineo.

Ho dumellana le ho hanana le ntlha

Mona mohlalobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mabapi le ho hloka botshepehi ha dibapadi tse boletsweng tshwantshisong ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 17: SEYALEMOYA – RH Moeketsi**'Mme mpolaye' – A Moloji**

- 17.1 Femeng ya ditshepe moo ba neng ba sebetsa teng. ✓ (1)
- 17.2 Moremi ke motho ratang mosadi wa hae feela, ✓ ha Sefako a na le dikamano tse ka ntle tsa lerato. ✓ (2)
- 17.3 Tomatso ke hore Sefako o ratana le Mmantwa eo e leng moradi wa motswalle wa hae Moremi, feela Moremi yena ha a tsebe hore kgarebe e ntjha ya Sefako ke moradi wa hae. ✓✓ (2)
- 17.4 Mantwa ke sebakadi se sepapetlwa/ntlhanngwe. ✓ Haesale a sa mamele ha a kgalengwa, ha a fetohle. ✓ (2)
- 17.5 Se senola hore o ne a matha le dikgarebe empa a e na le mosadi kahoo o ne a tshaba hore mosadi o tla tseba ka boitshwaro bona ba hae bo hlephileng. ✓✓ (2)
- 17.6 Ke Moremi. ✓ Hobane ke yena ya neng a kgalema Mmantwa ha mmae a ne a sa mo kgaleme. ✓ (2)
- 17.7 Ke maikutlo a ho tshoha. ✓ Sefako o ne a tshositswe ke hore o na le mosadi mme ha a batle ha ditaba tsa hae le Mmantwa di ka hlahella. ✓ (2)
- 17.8 Ke pherekano ya hore Moremi o nahana hore Sefako o mo etetse athe Sefako o tlile ka tsa hae le Mmantwa, moradi wa Moremi. ✓✓ (2)
- 17.9 Ho re bolella hore o ne a tseba hore seo a se entseng se fosahetse e bile ha se amohelhe motswalleng wa hae. ✓✓ (2)
- 17.10 Ke tla saelwa ke ikwahlaye ✓ kaha ke hlolehile ho kgalema ngwanaka mme ke ne ke tla ithuta ho kgalema bana ba ka. ✓ (2)
- 17.11 E, ho ruta batho hore ho etsa dintho tse sa amohelheng setjhabeng ho ka qetella ho ba kentse mathateng. ✓✓ (2)
- 17.12 Ke mehla ya kajeno. ✓
- Moremi le Sefako ba sebetsa femeng toropong.
 - Mmantwa o sebetsa sepetlele.
 - Bontate ba se ba e na le dikamano tse ka ntle ho lenyalo le bana ba banyane le bona.
 - Bana ba se ba e ba le dikamano tsa marato le batho ba baholo ho bona.
 - Batho ba se ba e ya matsatsing a phomolo dibakeng tse kang mawatleng. ✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe]

- 17.13 Ke kgohlano ya ka ntle. ✓
- Moremi le Sefako ba a qwaketsana hobane Moremi a mo kgalemella ho ba le dikamano tsa lerato tse ka ntle ho lenyalo.
 - Moremi le Dineo ba qwaketsana ka baka la boitshwaro bo hlephileng ba Mmantwa. ✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe]

POTSO YA 18: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**Ho hloka botshepehi.****Selelekela**

Ho hloka botshepehi ke taba e sa kgahliseng setjhabeng, mme ho ka arola metswalle le ho qhala malapa. Ho bonahala mookotaba wa ho hloka botshepehi e le tshiya tshwantshisong ena. Dintlha tse amanang le mookotaba wa ho hloka botshepehi di hlahella ka ho otloloha tshwantshisong ena.

Ho hloka botshepehi ha Ngatane.

- Ngatane o hlokile botshepehi ho Molefi ka ho mo tshehisa a ntse a mo ja direthe hoo a ileng a dumela ho sebediswa ke Mapetla ho loya Molefi ka ditlhare e le ho mo diha maemong a hae a mosebetsi.
- O hlokile botshepehi ho Molefi ka ho mo ja direthe ka ho ratana le kgarebe ya Molefi e leng Jwalane. Sena sa etsa hore Jwalane a qetelle a nyahladitse Molefi ntle ho mabaka.
- Ha a tshepahale ho Molefi ka ho mo anya leleme hore a ba qoqele mathata a hae mme ha ba qeta ba je Molefi ditsheho le Ramafothole. Sena se totisa qabang pakeng tsa bona le Mofammere hobane yena o ne a elellwa hore ke dira tsa Molefi.
- Ngatane o boela o ja Molefi direthe ka ho ratana le mosadi wa hae, Morongwe. Ketso ena e etsa hore Morongwe a se hlote a rata Molefi, a bapale ka yena.

Ho hloka botshepehi ha Morongwe

- Morongwe o hloka botshepehi ho Molefi ka ho iketa ho yena a mo thetsa ka hore ha a na mohlankana empa a na le ba sehlotshwana a bile a ithwetse. Sena se etsa hore Molefi a qetelle a nyetse Morongwe.
- Ho hloka botshepehi ha Morongwe ho bonahala moo a pharang Molefi ka molato oo e seng wa hae ka hore a re ngwana ke wa hae ho se jwalo mme qetellong Molefi a pateletseha hore a mo nyale. Sena se lebisa moo Morongwe a seng a hana ho isa ngwana habo Molefi ka ho tshaba hore ha se wa bona.
- O bontshitse ho hloka botshepehi ho Molefi ka ho ratana le motswalle wa Molefi, Ngatane. Sena se entse hore Morongwe a telle Molefi le ba habo.
- Ho hloka botshepehi ha hae ho etsa hore a ratane le titjhere ya motseng moo empa a ntse a nyetswe. Sena se ile sa etsa hore ba dule ba qwaketsana le Molefi.
- O hlokela Molefi botshepehi ka ho mo thetsa hore o ya mosebetsing ho se jwalo. Sena se lebisa moo Molefi a ileng a ba fumana ba le ponopono ka koloing le motjhaufa wa hae.
- Ho hloka botshepehi ha Morongwe ho entse hore ho be le kgohlano lelapeng la habo Molefi hobane Morongwe o qetelletse a lwana le Disebo.

Phethelo

Ho hloka botshepehi ha Ngatane ho ile ha diha Molefi maemong a mosebetsi, ha boitshwaro ba Morongwe bo entse hore a fokole mmeleng. Tsena tsohle di bontsha hore ho hloka botshepehi ke ntho e sa lokang.

Ho dumellana le ho hanana le ntlha

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mabapi le ho hloka botshepehi ha dibapadi tse boletsweng tshwantshisong ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]

POTSO YA 19: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

- 19.1 Mapetla ke mohanyetsi. ✓ O kgahlanong le katleho ya Molefi kahohlehohle. ✓ (2)
- 19.2
- Montsheng o ne a itshwere hantle.
 - O ne a tseba mosebetsi wa lapeng le wa masimong.
 - O apara ka tsela e amohelehileng (o tseba setso).
 - O tswa lelapeng le nang le seriti. ✓ (1)
- Tshwaya e le nngwe feela]**
- 19.3 Boipuiso bona bo senola hore Mapetla ke motho ya leqoophe/ya mona/ ya kgopo. ✓ O ile a nna a tswela pele ka morero wa ho dubisa Molefi thankga leha yena Mapetla a se a fokola mmeleng ka lebaka la boqheku. ✓ (2)
- 19.4 Ke maikutlo a ho utlwa bohloko.
A ho halefa. ✓
Molefi o ne a kwenehetse Montsheng eo ba neng ba mo rata haholo. ✓ (2)
- 19.5
- Mapetla o ne a dula ntlong ya mokgoro;
 - a phela ka papa le sepaile;
 - a hloka pere, a itsamaela ka maoto;
 - a hloka tjhelete ya ho reka jwala. ✓✓ (2)
- [Tshwaya tse pedi feela]**
- 19.6 Tomatso ke ya hore Molefi ha a tsebe hore Ramafothole le Ngatane ba mo ja direthe./Molefi ha a tsebe hore kgarebe ya hae e na le dikamano tsa lerato le motswalle wa hae. ✓✓ (2)
- [Tshwaya tse pedi feela]**
- 19.7 E, ke mo utlwela bohloko.
Ha ho motho ya lokelang ho senyehelwa ke mosebetsi.
Seo Mapetla a se entseng ho yena ha se amohelehe setjhabeng.
Tjhe, ha ke mo utlwele bohloko. ✓
Molefi o hanne ho mamela dikeletso tsa batswadi ba hae, kgaitse diae le metswalle ya hae ha e ne e mo lemosa hore Mapetla o ntse a mo etsa hampe. ✓ (2)
- 19.8 Takadimane ke motho ya tshepahalang, ya pelokeletsi ha Ramafothole e le leseaqheme/lemao le ntlha di pedi. ✓✓ (2)
- 19.9 Mehlang ya sejwalejwale. ✓ Hobane o sebedisitse mohala ho fuputsa ka taba ya Morongwe. ✓ (2)
- 19.10 Ke kgohlano ya ka ntle.
Kgohlano ya ka hare. ✓ (1)

- 19.11 Ho bakilwe ke hore ba habo Molefi ba ile ba mo fumana a tletse boya jwalo ka thithiboya mmeleng ohle mme ba tshoha haholo. Ke boloi ba Mapetla.✓✓ (2)
- 19.12 Moo Molefi a hlaselwang ke ntho ya bosiu ha a le matlapeng. Moo Molefi a seng a fetohile thithiboya.✓ (1)
- 19.13 Molefi o ile a fumana Morongwe a e na le monna e mong ka hara koloi ba sa apara letho.✓✓ (2)
- 19.14 Tjhe ha bo ananelehe. Ha ho amohelehe hore ngwetsi ha e fihla bohadi kgetlo la pele e hane ho bekwa, hona ho bontsha ho se hlomphe.✓✓ (2)
- [25]**

POTSO YA 20: *LEJWE LA KGOPISO* – T Letshaba

Ho hloka botshepehi

Selelekela

Ho hloka botshepehi ke taba e sa kgahliseng setjhabeng, mme ho ka arola metswalle le ho qhala malapa. Ho bonahala mookotaba wa ho hloka botshepehi e le tshiya tshwantshisong ena. Dintlha tse amanang le mookotaba wa ho hloka botshepehi di hlahella ka ho otloloha tshwantshisong ena.

Ho hloka botshepehi ha Naledi.

- Ka tshusumetso ya Seipati, Naledi o ile a hloka botshepehi ho Tsietsi ka ho kena molekong wa ho ratana le Mohlouwa. Sena se lebisa moo Naledi a seng a ratana le Mohlouwa mme eo a mo fa tjhelete.
- Naledi o ile a bontsha a hloka botshepehi ho Tsietsi ka ho mo thetsa hore o rekile mabenyane ka tjhelete ya phepo ya bana ya kgwedi. Sena se entse hore Tsietsi a belaele mme a botse mohatsae hore o e thola kae tjhelete ya ho reka mabenyane kaha a tseba hore tjhelete ya bana e ke ke ya kgone ho a reka.
- Naledi o ne a sa tshepahale hobane o ne a dula a nyenyelepa ka tlong a ilo bona Mohlouwa, a thetsa monna wa hae. Sena se lebisitse moo Tsietsi a seng a dula a qwaketsana le yena ka mantswa hoo kgotso e neng e se e le siyo ka lapeng.
- Ho hloka botshepehi ha Naledi ka hore a ratane le Mohlouwa ho lebisitse moo a qwaketsanang ka mantswa le kgaitsemi ya hae Pheleu ha a ne a mo kgalemela.

Ho hloka botshepehi ha Mohlouwa.

- Mohlouwa o ile a hloka botshepehi ho mohatsae Mmabatho ka ho kgahlwa ke Naledi. Sena se lebisitse moo a seng a ratana le Naledi.
- Mohlouwa o ile a hloka botshepehi ho Tsietsi ka ho mo leleka mosebetsing ntle ho mabaka hobane Naledi a hanne ditaba tsa hae tsa lerato. Taba ena e bakile hore Tsietsi a sotlehe moyeng mme a qetelle a se a inehetse jwaleng.
- Ho hloka botshepehi ha Mohlouwa ho entse hore a dule a nyenyelepa le masiu a re o ya dikopanong tsa kgwebo.
- Ho hloka botshepehi ha Mohlouwa ho lebisitse ntlheng ya hore nakong eo a hirang batho ba bomme mosebetsing, a batle ho arolelana dikobo le bona pele.
- Sena se ile etsa hore ba dule ba qwaketsana le mohatsae Mmabatho ka mantswa.

Phethelo

- Ho hloka botshepehi ha Naledi le Mohlouwa ho ba tliseditse ditlamorao tse bosula. Tsietsi o ile a bolaya batho ba bangata ka selepe ba akgang Mohlouwa le Naledi. Tsena tsohle di ruta hore ho hloka botshepehi ha ho a loka.

Ho dumellana le ho hanana le ntlha

Mona mohlahlobuwa o tla ntsha maikutlo a hae mabapi le ho hloka botshepehi ha dibapadi tse boletsweng tshwantshisong ena. Motshwayi o lokela ho badisisa maikutlo ana ka hloko ho nnetefatsa hore kabo ya matshwao ke e nepahetseng.

[25]**POTSO YA 21: LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba**

- 21.1 Ke kgohlano ya ka ntle.✓ Thapelo le Tsietsi ba ne ba sa dumellane ka maikutlo a hore ba kene boipelaetsong hape kgahlanong le ntate Mohlouwa.✓ (2)
- 21.2 Letswalo la Tsietsi le supa hore o tla lelekwa mosebetsing mme ho ile ha fela ha eba jwalo.✓✓ (2)
- 21.3 Ke Thapelo. ✓ Ke yena ya neng a fehla taba ya mohwanto.✓ (2)
- 21.4 Tsietsi o dula a hlahelwa ke ditsietsi ka dinako tsohle.
- O ile a lelekwa mosebetsing;
 - Mosadi wa hae a ratana le ralebenkele;
 - Tsietsi o sokodiswa ke masepala ka ntlo ya mmuso e theko e tlase (RDP);
 - O wela tsietsing ya ho inehela jwaleng kamora ho lelekwa mosebetsing ke Mohlouwa;
 - O wela tsietsing ya ho ba mmolai.
 - Mosadi ha a mo hlomphe, o mo tshepisa ho mo hlala.
 - Lapeng la hae ho phelwa ka thata.✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 21.5 Ke ketso ya hore o ile a kgothaletsa Naledi hore a ratane le ntate Mohlouwa. Bobedi ba bona ba ne ba e na le malapa. Ke ketsahalo ya hore o ne a kenya Naledi moya wa ho hlokela monna tlhompho. ✓ O ne a lahisa Tsietsi e le monna ya hlolehang bophelong.✓ (2)
- 21.6 Naledi o ile a kopana le ntate Mohlouwa a sa lebella mme eo a mo palamisa koloi yaba o se a ipuella.✓✓ (2)
- 21.7 Mohlouwa ke yena molwantshi.✓
- eme kgahlanong le tswelopele ya Tsietsi.
 - lelekile Tsietsi mosebetsing.
 - O ferehile mohatsa Tsietsi a ba a ba le dikamano tsa lerato le Naledi.✓ (2)
- 21.8 Tomatso ke ya hore motho o lebella hore Pheleu e be yena ya buellang Tsietsi ho Mohlouwa hore a se ke a mo tebela kaha Tsietsi o nyetse kgaitsemi ya hae empa Pheleu o ema ka maoto ho thusa Mohlouwa ho tebela Tsietsi. Pheleu ke lehlhana le leholo la Mohlouwa empa Mohlouwa yena ha a kgathalle maikutlo a hae ebile o qhalla kgaitsemi ya Pheleu lelapa.✓✓ (2)

- 21.9 Ke ho lelekwa ha Tsietsi mosebetsing.✓ (1)
- 21.10 Pheleu ke mookamedi wa Thapelo mosebetsing.
Ke basebetsimmoho.
Ke bahiruwa ba Mohlouwa✓ (1)
- 21.11 Ke maikutlo a qenehelo.✓ Bana ba Tsietsi ba ne ba se na phoso mme o utluisa bohloko ho bona ba e shwa ka sehloho se sekaalo.
Le ha Naledi a ne a mo foseditse, Tsietsi o ne a lokela ho mo tshwarela mme ba buisane ka sena. Ho fosahetse ho bolaya motho.✓ (2)
- 21.12 Tjhe ha bo amohelehe. Monna wa lelapa ha a lokela ho ba le dikamano tsa lerato le basadi ba bang/Mohlouwa o sebedisitse matla le maemo a hae ka tsela e fosahetseng.✓✓ (2)
- 21.13 Ke a hore metsi a ne a kena ka tlong mme Naledi o ne a sebetsana le ho ntsha metsi ao letsheare lohle.✓✓ (2)
- 21.14 Sehlohlolo sa tshwantshiso ena se iponahatsa moo Tsietsi a bolayang letoto la ditho tsa lelapa la hae, Mmabatho le Mohlouwa.✓ (1)
[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80